

אקטואליה

חודש תשרי תשע"ד, מאת הרב דוד גרינוולד
מס' 172

גם זו תשובה

נושא התשובה תופס מקום מרכזי במשנתו של הרב קוק ובאמצעותו הוא מתמודד עם בעיות זמנו. התיחסותו לתשובה כתהליך אישי לאומי ואף עולמי היא המייחדת את השקפתו. דרך התשובה הוא מתבונן בבעיות הגדולות של זמננו כמו ההתבוללות, הכפירה, החילוניות, שלילת הגולה מטעמים אידיאולוגיים חילוניים, והקרעים בין חלקי העם שנוצרו כתוצאה מן הנ"ל. הרב מנתח את כל התופעות הללו באמצעות רעיון התשובה, וממנו הוא גם שואב את התיקון לכל הבעיות הנ"ל. על כל זאת נוכל ללמוד מתוך ספריו ובמיוחד באורות ב"מהלך האידיאות בישראל" "זרעונים", וחי"ג של "אורות הקדש".

הרב קוק לא המציא דבר אלא למד כל זאת בתורת האר"י ובמשנת החסידות, שם כבר ישנה התמודדות עם הירידה שהיא צורך העליה ועם השבירה שהיא צורך התיקון. מה שעשה הרב קוק למעשה היה ישום ההגות הזאת במציאות ההסטורית שבתקופתו.

המאפיין המקורי של הרב קוק הוא בכך שהבין את התשובה של הדור הצעיר שפרק עול תורה ומצוות כמרד נגד הגלות ומאפייניה.

הרב קוק האמין כי פעולותיהם של מנהיגים משמעותיות הרבה מעבר למודעות שלהם עצמם על פעולותיהם. וכך הוא מוצא את סימני תשובה גם אצל אלה שהתרחקו מן התורה ומדרכה.

אלא שהרב קוק לא פעל בחלל ריק, כי אם באוירה שהושפעה מהוגי דיעות רבים ואם נכיר אותם נבין טוב יותר את תגובתו לאותה אוירה.

אפשר לומר, שבכלל רעיון התשובה תופס מקום מרכזי בהגות היהודית של המאה העשרים, בה מתמודד העם היהודי עם נושאים כגון מולדת וגולה, זהות דתית וזהות לאומית, אמונה וכפירה. העם היהודי יוצא מתחומי הגטו אל החברה והתרבות האירופאית, אך אינו מוצא שם מנוח וממשיך בדרכו בשאיפה לחיים יהודיים מלאים יותר. הדור החדש מעורה היטב בתרבות אירופה, אך מרגיש תלישות וניכור. אם נקרא את כתביהם של הסופרים והמשוררים נבחין מיד שהם עומדים בשערי התשובה.

ובכן דור התשובה איננו עוסק עוד במחקר על האלוקים ובידיעות עליו, הוא עוסק יותר בנושא הדת. ביחסים ההדדיים אך הלא סימטריים בין האלוקים הבורא, המתגלה, המצוה והדן לבין האדם הנברא אליו הוא מתגלה המצווה והנידון. וכיון שהאלוקים הוא מוחלט ונצחי ואילו האדם הוא היחסי והמשתנה לכן על האדם לשוב אל אלוקיו כדי לזכות לרוח הקודש כלומר להתגלות האלקים אל האדם. לשם כך עליו להיות מוסרי וכשהוא שומע את זעקתו של העני המיצר על צערו הגופני ויותר מכך על העוול שנגרם לו, עלינו לשאת באחריות לכבודינו כבני אדם מוסריים.

וכשאדם עומד בתפילה הוא בעצם מתיצב למשפט האלקים, ועל כן עליו להביע חרטה, לבקש כפרה ולבקש התחדשות רוח הקודש שתבוא בקרבו.

אם מרגיש האדם שנתכפר לו עליו להודות לו יתברך על כך וכך אנו חוזרים אל החברה המתוקנת וזוהי בעצם חובתנו לתקן עולם במלכות שדי ובמילים אחרות זוהי הגאולה.

יש הרואים את החטא בהתפצלות מן האחדות, ואת התשובה כהשתתפות והשתייכות האדם ליקום.

יש הרואים את התשובה במידת הענוה של האדם, המגביר את בטחונו באלקיו, ומתחזק באמונתו. בשיבה אל המקראות, כתבי קודש וסידור התפילה כמקורות של אמונה היה.

אחרי כל התיפוכות שעברו על החברה והתרבות המערבית במאה העשרים דעכה האפיקורסיות, ורבים מאלה שאינם מאמינים מודים שהיו מייחלים לאמונה אלא שאינם מוצאים את הפתח. השאלה על נוכחות האל בעולם - היא מסתור שמאחוריו מתחבאים מפני נוכחותו הגלויה של הקב"ה שמעולם לא הסתתר.

והוא זה שמחפש וקורא לו לאדם "איכה", האדם בחטאו הוא המסתתר מפניו, וכל ההסתתרות הזאת מטרתה סירוב להתייצב לפני האלוקים לשמוע למצוותיו ולהיענות לו. כשבני אדם יכירו בכך הם יווכחו שהאלוקים קרוב אליהם בכל אשר יפנה האדם אליו – הוא שם.

אותו אדם שמיחל לאמונה אך אינו מוצא את שערה זהו מפני שהוא מבקש משענת שתביא עימה אושר ושלמות נפש. ובוזה הוא מתגלה כאנוכי וכך לא ימצא לעולם את דרכו לאמונה,

כי ראשית ענינה הוא שהאלוקים שולח את האדם למלא תפקיד בעולם. ועל האדם להתייצב בכוננות מלאה לתפקידו. ומפני זה האדם בורח ומסתתר וכל זמן שלא יהיה מוכן להקשיב לציווי אלו, לא יגיע לאמונה וזוהי בעצם התשובה הנדרשת מן האדם.

לסיכום:

התשובה אסור שתצטמצם בחזרה אל העבר אלא היא חייבת לתת מענה להמשכיות אל האחדות למרחב של תרבות שלמה. והרב קוק מזהה את המגמות הללו ומצליח למצוא אווון קשבת להגותו אזי אמנם אותם סופרים ומשוררים לא הגיעו לתשובה שלמה אך בהחלט יש בכך תפנית לכוון התשובה ונקוה שנוכח בהמשך להגיע אל התשובה השלמה

שנה טובה
כתיבה וחתימה טובה
לקהילת קדש נחלים
ולכל ישראל

